مجلهٔ فلاحت و تجارت

سال اول | شماره ۲ | ۱۵ حمل یونت ئیل ۱۲۹۷

مقالاتیکه با قید امضاء درج میشود خالی از رسمیت است

تبلیغات

بودجه وزارتی.

پیشنهاد بهیئت محترم وزراء عظام

بودجه مخارج سنه یونت ئیل وزارت فواید عامه و تجارت وفلاحت را که جمع آن مبلغ هشتاد ونه هزار وششصد وپنجاه تومان و کسری است بهیئت وزرا عظام تقدیم میدارد. این وزارت خانه اکرچه اساساً ومعناً یکی از شعب مهمه امورات مملکتی بشمار میرود لکن عملا اسمی بی مسمی است باین معنی که در این چند سال غیر از تشکیلات ادارات مرکزی هیچ اثر قابلی از کار های آن مشهود نکردیده وبرای بسط وتوسعه عمل تجارت و اصلاح و ترقی فلاحت ویا بکار انداختن غنایم ارضی مملکت هیچ کونه اساس واقعی بعمل نیامده و بعبارة اخری از نتیجه اعمال کذشته نمیتوان کفت این وزارت خانه برای رفع کدام یك از احتیاجات واقعی مملکت تاسیس کردیده است. عجالة بدون اینکه بیش از این در باب غفلت وبی اعتنائی های کذشته در امور این وزارت خانه شرح و توضیح داده شود از ذکر این نکته ناکریز است که هر کاه اولیای محترم دولت وجود وبقای یك اداره را در تحت عنوان وزارت فواید عامه وتجارت وفلاحت لازم میدانند باید توجه خاصی مبذول دارند که حقیقت ومعنویت پیدا کند وفقط به اسم اکتفا نشود والا با صورت حالیه کوچك ترین شعبه یکی از وزارت خانه ها بسهولت می تواند وظایف فعلی این اداره را که عبارت است از اجاره دادن چند معدن ونظارت در تعمیر پاره از ابنیه دولتی عهده دار شود. بدیهی است که ازحیث مخارج هم برای دولت صرفه عمده در بودجه حاصل میکردد.

حصول نتایج واقعی از امور فوائد عامه و تجارت وفلاحت مستلزم تهیه وسایل واسباب اولیه است که قهراً اقدام بان تولید مخارجی برای دولت خواهد نمود مخصوصاً قبل از شروع بکار باید در صدد تهیه کار کنان متخصص بود که لیاقت انجام وظایف مرجوعه را علماً و عملا داشته باشند بدون رعایت این نکته اساسی هر اقدامی به عمل آمد نتیجه اش فقط سنکین کردن بودجه کما فی السابق و حقوق دادن بعناوین مختلفه بچند نفر خواهد بود. مسئله که فعلا فوق العاده شایسته بذل توجه اولیای محترم دولت است عمل طرق وشوارع وتجارت وفلاحت میباشد. اکرچه بااین عسرت مالیه وعدم موازنه بودجه دخل وخرج مملکتی وفراهم نبودن وسایل دیکر نمی توان بپاره عملیات مبارزت جست لکن برای شروع به مقدمات اینکار ازروی ملاحظه صرفه واقتصاد هیچ محظوری نیست چنانکه ذیلا در ضمن تقاضا های این وزارت خانه بعرض میرساند،

(۱) **اداره مرکزی** — در اداره مرکزی اینوزارت خانه دوائر وشعب مختلفه به اسم تجارت وفلاحت وطرق وشوارع وغیره بوده بعلاوه درششماهه اول لوی ئیل مبلغ گزافی به این عنوان بمخارج افزوده اند و در ششماهه دوم اوی ئیل که کابینه تغییر کرده است وزیر جدید مبلغی از بودجه کسر نموده است ولی هیچ معلوم نیست که مدرك اساسی این نقصان واضافه چه بوده است بهرحال فعلا در این وزارتخانه بعد از دائره کابینه و پرسنل و

دائرهٔ محاسبات که در تحت نظر مستقیم وزیر و معاون میباشند یك اداره کل فلاحت و جنکلها وتجارت خواهد بود . اعضاء این اداره بشعبه تجارتی و فلاحتی و جنکلها تقسیم میشوند . وظیفه آنها فعلا عبارت است از تهیه لوایح و جمع آوری اطلاعات ومعلومات تجارتی وفلاحتی وتهیه قوانین راجعهٔ بجنکلها ومسائل راجعه باحصائیه‌های تجارتی خارجه وداخله و کلیه چیزهائی که برای تکمیل آن‌سه رشته کار مفید خواهد بود . بنا براین از تقسیمات‌دیکری که عجالةً هیچ موضوعی ندارد احتراز میشود . برای‌فوائد عامه و ابنیه و غیره نیز ادارات ودوائر متعددی موجود بوده لکن چون وزارتخانه فعلا خود را ازوجود آنهمه تاسیسات بیهوده مستغنی می‌بیند لهـذا تمام آن دوائر را تر کیب ویك اداره فوائد عامه شامل طرق و شوارع و معادن و ابنیه وشعبه فنی آن اکتفا میکند .

(۲) **مدرسه تجارت** – چون ایجاد مدرسه عالی مخصوص تجارت بعلت فقدان اسباب ووسایل لازمه فعلا غیر ممکن است لهذا پس از مشاوره با ارباب وقوف و بصیرت تصمیم شد که عجالةً یك مدرسه مقدماتی تجارت تاسیس شود . در این مدرسه یك سال مقدمات تحصیلات متوسطه ودوسال دوره علوم تجارت تدریس خواهدشد . بعلاوه شاگردانیکه تحصیلات دوساله اول متوسطه‌را موافق پر کرام وزارت معارف تمام کرده اند در کلاس علوم تجارتی پذیرفته می شوند . چون دستور مدرسه‌تجارت هنوز حاضر وکامل نبوده وقبل از تهیه آن تعیین میزان اعتبارات لازمه غیر ممکن بود و اکر اینوزارتخانه می خواست منتظر اتمام آن شود تقدیم بودجه بهیئت وزرا مدتی بطول می انجامید لهـذا عجالةً در بابت این ماده چیزی در بودجه پیش بینی نشده است ولی همین که تصمیم قطعی در این امر شد در ثانی پیش نهاد آن به عرض خواهد رسید که هرچـه زودتر بایجاد مدرسه مقدمات موفقیت حاصل شود . بعلاوه برای تجار محترمی که مایل‌به تحصیل‌اطلاعات لازمه تجارت باشند بوسیله‌دادن کنفرانسها وایجاد کلاسهای اکابر توجه عمـوم را باین مساعدت اولیای دولت جلب خواهد نمود .

(۳) **فلاحت** – برای امر فلاحت دوچیز لازم‌است:

اول تاسیس یك کلاس عملی دریکی از خالصجات‌دولتی دوم ایجاد مدرسه عالی‌فلاحت . برای تاسیس کلاس‌عملی محلی که از حیث زمین وآب وراه وتلفن وبنا ومحسنات دیکر برای این امر بسیار خوب ومناسب است خالصه کرج میباشد و اینوزارتخـانه درنظر دارد که پس از تصویب هیئت دولت یك مدرسه مقدماتی شبانه روزی در آنجا تاسیس نماید . عده شاکردان این مدرسه بیست‌نفر وازاولاد زارعین ودهاقین بلوکات اطراف طهران انتخاب میشوند . مخارج یکساله این بیست نفر بعلاوه مصارف ابتدائی وتهیه لوازم مدرسه وغیره مطابق صورت جزوی که ضمیمه بودجه است سالیانه هفت هزارو یکصدوچهل تومان تخمینی پیش بینی شده است . بعلاوه بر این عدهٔ دهاقین میتوانند اولاد خود را بشرط تادیه مخارج بانجا بسپارند شاکردان‌مذکور بتحصیل علوم ابتدائی وعملیات فلاحتی مشغول خواهند بود . ازاول حمل یونت ئیل تا اول سنبله که محصـول موجود باید بر داشته شود مدرسـه فلاحت در قسمت کوچکی از کرج عملیات خود را مجری خواهدداشت . لکن باید از طرف دولت اجازه مرحمت شود که از اول سنبله وزارت جلیله مالیه تمام خالصه کرج‌را برای تکمیل عملیات فلاحتی قطعا باین وزارتخانه وا کذار نموده و عایدات آن‌را پس ازوضع مخارج مصوبه دریافت دارد . درضمن این عملیات‌مقدماتی وزارت فلاحت موافق تجارب حاصله و بام‌لاحظه اطراف کار پر کرام مدرسه عالی فلاحت را که برای محل آن عمارت وباغ قصر قاجار را در نظر کرفته است تهیه و پیشنهاد خواهد نمود .

چون استخدام متخصص خارجی فعلا غیر ممکن است لهذا مسیوشریکه ر مجارستانی را که سالها است در ایران بوده و اطلاعات از وضع فلاحت دارد و فعلا در اداره خالصجات مستخدم است و بعلاوه شخصا داو طلب اینخدمت شده است برای معلمی ومدیری فنی و اداره کردن مدرسـه عملی فلاحت کرج پیشنهاد مینماید که یکصد تومان حقوق و پنجاه تومان مخارج ایاب وذهاب وغیره متصدی این امربشود . بعلاوه دونفر معلم ایرانی

نیز معین میشوند که یکی ازمعلمین مزبور مدیر مدرسه خواهد بود .

(۴) **فوائد عامه** - قسمت دیگر از مخارج این وزارتخانه راجع است بمحافظت وترمیم طرق و شوارع وتعمیر ومرمت ابنیه وقصور دولتی اعم ازمرکزیاولایات. درسنوات ماضیه برای اینفقرات بدون اینکه قبلا دربودجه پیش بینی نمایند هروقت خرجی پیش میامد راپرت آن به هیئت وزراء عظام تقدیم وتقاضای وجه میشد ولی تاوقتی که تصویب نامه صادر و وجه وصول شود مدتی طول کشیده وخرابیها چند برابر میشد چنانکه حالیه چندین درخواست برطبق تصویب نامه‌های متعدده صادر وبوزارت مالیه ارسال شده است ولی تاکنون وجه آنرا نپرداخته اند و امروز دیگر برای مصارف پیش بینی و تصویب شده کافی نخواهدبود. بعلاوه یکقسمت از این تعمیرات راجع بایالات وولایات است که وزارت فوائدعامه نماینده رسمی اداره در آنجا ها ندارد ومعلوم نیست وسیله رسید کی ومداخله در تعمیرات مزبوره چه بوده است بنا بر این لازم است مصارف تعمیرات هریك از ابنیه دولتی که در تصرف ادارات ووزارتخانه های مختلفه است چه در مرکز وچه در ولایات ببودجه همان وزارتخانه تحمیل شود و در موقع لزوم بانظارت وتفتیش مامورین مالیه در ولایات چنانچه تابحال معمول بوده است و مامورین فوائدعامه درمرکزبعمل آیدفقط مبلغ بیست‌هزارتومان بطور اعتبار برای ترمیم طرق و شوارع وبرای تعمیرات قصور وابنیه که درتصرف هیچ اداره نیست پیش بینی میشود که درموقع لزوم ازوزارت مالیه دریافت داشته بمصارف لازمه برساند.

اینوزارتخانه درنظر گرفته است که راه ورامین را درهذه السنه حتماً تعمیر و عرابه رو نماید زیرا موافق اطلاعات حاصله تعمیر آن راه برای تهیه آذوقه طهران فوائد عمده دارد ومخارج آن‌راهم از اعتباری که پیش بینی شده پرداخته میشود. راجع به اعتباراتی که درسنه ماضیه تصویب شده ولی بملاحظه لاوصول ماندن حوالجات تاکنون موفقیت پیدا نکرده است آن قسمتی را که راجع بعمارات متصرفی وزارتخانه ها درمرکز یاحکام درولایات است حوالجات آن از وزارت مالیه خواسته شده که بکلی از حساب اینوزارتخانه بر گردانده وبه اداره مربوطه رجوع شود.

قسمتی دیگر که راجع بفوائد عامه است از قبیل ساختن پل وغیره چون درسنه ماضیه موفقیت پیدا نکرده وباید درهذه السنه اقدام شود عیناً به بودجه یونت ئیل بر میگردد.

(۵) **مجلهٔ فلاحت وتجارت** - برای ترویج و نشر عقاید راجعه بترقی واصلاح عمل فلاحت وهم چنین برای جلب توجه تجار و سرمایه داران باقدامات مفیده از قبیل تاسیس شرکتها و کارخانجات و استحضار خواطر عموم از قوانین موضوعه راجعه بفلاحت و تجارت اینوزارتخانه ناچار بداشتن روزنامه مخصوص است که مندرجات آن را مستقیماً تحت نظر دقت خود قرار داده واز این راه بتواند صاحبان سرمایه‌را بمساعدت وهمراهی دولت امید وار و به کار انداختن سرمایه خود دعوتشان نماید. روز نامه مزبور که عنوان مجله فلاحت وتجارت‌را خواهد داشت درماه دومرتبه یعنی اول وپانزدهم هر برج منتشر میشود وموافق تخمینی که شده است مخارج طبع ونشر برای هزار نسخه صد تومان میشود که ماهیانه دویست تومان خواهد بود مبلغ مزبور در بودجه پیش بینی شده است ولی آنچه از فروش نمرات حاصل شود جزو عایدات بخزانه تحویل خواهد شد وامید کامل حاصل‌است که تمام مخارج طبع ونشر را کفایت نماید.

(۶) **مستمریات** - بعضی از مستخدمین محترم این وزارتخانه که سالها است عمر خود را بصداقت و خدمت گذاری صرف کرده‌اند بواسطه کهولت نمی‌توان متوقع زحمات زیاد از آنها بود وبهتر این‌است که از طرف دولت حقوق تقاعدی بقسمی که دربودجه منظور گردیده به ایشان مرحمت شود که از زحمت اداری معاف‌باشند. بدیهی است اینوزارتخانه درمواقع لازمه معلومات کافیه ایشان را مغتنم شمرده واستفاده کامل ازآن خواهد کرد آقایان مزبور عبارتند از احتساب الممالك و مجد السلطان وشریف السلطان وحاج منتصر الملك .

(۷) **توسعه ابنیه‌وزارتخانه** - بنای فعلی اینوزارت

خانه بسیار بد و غیر کافی است علاوه برنداشتن جا برای اداره بقدر کفایت قسمت عمده اسبابهای فلاحت ومهندسی وغیره که انباری برای حفظ آنها نبوده است متفرق شده و معلوم نیست بکجا برده اند . بعلاوه درسمت جنوب این عمارت خرابه و مزبله است که تا محاذی اطاقهای فوقانی وزارتخانه را پر ازخاك و کثافت گرده است . گذشته از ضرر های حفظ الصحه اسباب خرابی بنای حاضرمیاشد . موافق باز دیدی که شده است باهشت هزار تومان اعتبار ممکن است آن خرابه‌را برداشته وبجای آن بنای مختصری مطابق نقشه علیحده احداث نمود برای اینکه باضیق مالیه تحمیل اینوجه بربودجه چندان محسوس نشود اینوزارت خانه تصمیم نموده است که بنای مزبوررا در ظرف دو سال انجام دهد به این معنی که هیئت وزراء عظام مبلغ هشت هزار تومان را تصویب فرمایند که وزارت مالیه در دو سنه یونت ئیل وقوی ئیل بپردازد به این ترتیب طبقه تحتانی بنادر سال اول وطبقه فوقانی درسال دوم ساخته خواهد شد .

(۸) **کامیون اتومبیل** - چون دو دستگاه از کامیون‌اتومبیل هائی که برحسب تصویبنامه‌مورخه۴حوت۱۲۹۶ خریداری میشود برای حمل‌ونقل محصول واشیاء وغیره بین کرج وشهر وهمچنین برای مسافرت بنقاطی که تفتیش وسر کشی بکارهای طرق وشوارع اقتضا میکنداینوزارت خانه حتماً لازم خواهد داشت لهذا مبلغ دوهزاروچهار صدو نودو شش تومان از بابت مصارف سالیانه نگاهداری و مواجب اتومبیل چی وتعمیرات آن دربودجه پیش بینی میشود .

بنا برمقدمات فوق ازهیئت وزراء عظام مستدعی‌است لایحه ذیل‌را تصویب فرمایند .

تصویب نامه

هیئت وزراء عظام درجلسه هشتم جمادی‌الاخره مطابق ۲۹ برج حوت ۱۳۳۶ بموجب‌پیشنهاد وزارت جلیله فواید عامه و فلاحت و تجارت مواد ذیل را تصویب میفرمایند :

ماده اول - بودجه مخارج‌سنه یونت‌ئیل۱۳۳۶وزارت فواید عامه وفلاحت وتجارت که مبلغ هشتادو پنجهزار تومان و ششهزارو هفتصدو پنجاه دینار استو صورت‌جزو آن در کابینه ریاست وزراء ضبط است مطابق مواد ضمیمه تصویب میشود که از اول حمل یونت ئیل بموقع اجراء گذاشته شود .

ماده دوم - خالصه کرج از اول سنه یونت ئیل بوزارت‌فلاحت واگذارمیشود که پس از وضع هفتهزارو یکصدو چهل تومان مخارج مدرسه فلاحت و یکهزارو هشتصد تومان مقرری مسیوشریکر تتمه عایدات‌را بوزارت مالیه عاید دارند .

ماده سوم - مبلغ بیست‌هزار تومان که برای‌مرمت و تعمیر طرق و شوارع و قصور دولتی تخصیص شده است بعمارات وابنیه که درتصرف ادارات ووزارتخانه های مختلفه‌است‌مربوط نخواهد بود . تعمیرومرمت‌ابنیهٔ مذکوره در بودجهٔ مخارج‌ادارات مربوطه منظور خواهد بود .

ماده چهارم - باشخاص مفصله مطابق صورت ذیل از اول حمل یونت ئیل حقوق تقاعدی داده واز خدمت معاف خواهند بود :

آقای احتساب الممالك	یکماهه	۵۰ تومان
« مجدالسلطان	«	۵۰ «
« شریف السلطان	«	۳۵ «
« حاج منتصر الملك	«	۳۰ «
« مشهدی حسن فراش	«	۱۰ «

ماده پنجم - مبلغ هشت هزار تومان برای بنائی وزارتخانه تصویب میشود که در ظرف دو سال پرداخته خواهد شد . چهارهزار تومان درسال یونت ئیل و چهار هزار تومان درسال قوی ئیل .

ماده ششم - درمقابل‌دوهزاروچهارصد تومان که‌برای طبع ونشر مجله موسوم بفلاحت‌وتجارت تخصیص‌شده‌است مقرراست که آنچه ازفروش نمرات مجله‌مزبوره‌حاصل‌شود جزو عایدات آن وزارتخانه بخرج دولت‌محسوب گردد .

ماده‌هفتم - وزیرمالیه ووزیر فواید عامه وتجارت وفلاحت مدلول این‌تصویب نامه را بموقع اجرا خواهند گذاشت .

تشکیلات جدید وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه

-۱-

دائره وزارتی

وزیر

معاون

-۲-

اداره کابینه وپرسنل ومحاسبات

۱) دائره کابینه وپرسنل

۲) دائره محاسبات

-۳-

اداره کل فلاحت وتجارت

مدیریت کل

۱) شعبه فلاحت

۲) شعبه تجارت وامتیازات

۳) شعبه جنگلها

-۴-

اداره فواید عامه

متصدی امور طرق وشوارع و معادن خواهد بود. دائره فنی نیز جزو این اداره است.

تصویبنامه

دائر بانتقال کرج وقصر قاجار بوزارت فلاحت وتجارت وفواید عامه برای تاسیس مکاتب عملی وعلمی فلاحتی — در تایید ماده ۲ تصویبنامه کل بودجه وزارتی.

در جلسهٔ ۹) جمادی الاول مطابق ۲۲ حوت ۳۶ هیئت وزراء بموجب پیشنهاد وزارت جلیله تجارت وفلاحت وفواید عامه مواد پنجگانه ذیل را تصویب فرمودند:

مادهٔ اول — خالصه کرج و توابع آن از اول حمل یونت ئیل بوزارت فلاحت واگذار میشود که در تحت اداره خود مدرسه عملی فلاحت در آنجا تاسیس نموده حاصل آنرا پس از وضع مخارج مصوبه بوزارت مالیه کارسازی دارد.

ماده ۲ — برای تاسیس یکباب مکتب عملی شبانه روزی فلاحتی در کرج از اول حمل یونت ئیل سالیانه مبلغ ششهزار و چهل شش تومان اعتبار بوزارت فلاحت داده میشود مبلغ مزبور از بابت مواجب ومقرری مدیر ومعلمین واجزاء ومصارف شام و نهار ولوازم دیگر آن مکتب تخصیص میشود.

ماده ۳ — بجهة تعمیرات وخریداثاثیه وسایرمخارج و لوازم مکتب مذکوره در ماده ۳ مبلغ دو هزار وهشت صد ونود وچهار تومان درسال یونت ئیل بوزارت معظم الیها اعتبار داده میشود.

ماده ۴ — باغ و عمارات و اراضی مزروعی قصر قاجار وتوابع آن نیز بوزارت فلاحت واگذار میشود که برای تاسیس مدرسه علمی فلاحت عمارات و قنات آنرا مطابق بر آوردی که شده است تعمیر و مرمت نمایند. مخارج تعمیر ومرمت مزبور را از عایدات آن بر داشته تتمه را بوزارت مالیه میپردازند.

ماده ۵ — وزارت مالیه ووزارت فلاحت وتجارت وفواید عامه مامور اجرای این تصویب نامهٔ هیئت وزراء میباشند. تصویب نامه درکابینه وریاست وزراء ضبط است.

فلاحت ومتعلقات آن

زراعت و ارزاق

— ۱ —

اهمیت صنعت ـ استعداد زراعتی ایران ـ وسایل توسعهٔ زراعت ـ لزوم تسطیح طرق و شوارع و تهیه وسایل حمل و نقل ـ

بعدالعنوان ـ برای مجله تجارت وفلاحت استمداد فرموده بودید . بنده که ازهر جهة تهی دستم در امورفلاحتی و تجارتی بمزید بی خبری و بی بصیرتی اختصاص دارم واکر هم معلوماتی در این باب داشته باشم چیزی نیست که بر دیکران مجهول باشد معهذا برای اینکه از توفیق خدمت بی نصیب نباشم کلیاتیکه در این موضوعات بخاطر میرسد یاد داشت میکنم و چون مجال مقاله نکاری نیست همان افکار پریشان را هرچند بی‌ربط بنظر برسد ایفاد خدمت میدارم هرکاه قابل توجه و مطالعه خوانندگان مجله‌دانستید درج فرمائید والا دوربیندازید .

زراعت

کسانی که ایرانی هارا تشویق و ترغیب بزراعت و فلاحت می کنند حق دارندنه ازجهة اینکه ایران استعدادی خاص وفوق‌العاده‌برای زراعت دارد که سایر ممالك‌ندارند یا آنکه ممالك دیگر استعداد خاصی برای صنعت دارند که ایران ندارد زیرا که فقدان انهار مهمه درمملکت ما و قلت بارندگی و کثرت خشك سالی که نتایج فجیع‌انرا در همین سال دیده و می‌بینیم غالبا فلاح ایرانی را افسرده و کلیه اوضاع فلاحتی مملکت را مختل میسازد .

از طرف دیگر معادن آهن وزغال سنگ که اولین اسباب ضروری برای ترقی صنعت میباشد در مملکت ما موجود است پس ایرانی نباید از استعداد زراعتی زیاد مغرور و ازفقدان‌وسایل صنعت زیاد مایوس باشد و بهمین جهة بعقیده بنده اکر مجله فلاحت و تجارت کاه کاه از صنایع هم‌سخنی بکوید ضرری ندارد .

و البته نباید تصور کرد که یك مملکت خاصه با این عرض و طول و وسعتی که خاك ایران دارد جایز است که منحصراً مشغول‌بفلاحت بوده وبصنعت هیچ نپردازد .

با این‌تفصیل فعلاایرانی باید بیشتر توجه خود را معطوف بزراعت نمایدزیرا که بالنسبه‌بصنعت آسانتر وسهل‌المأخذتراست.

ترقی صنایع در این‌عصر و زمان جز بتاسیس کارخانه‌ها و آوردن ماشین‌ها و فراهم کردن سرمایه های کزاف و مقدم براین‌جمله کشیدن راههای آهن که آن نیز سرمایهٔ وافر لازم دارد ممکن نیست و مملکت ما با قلت جمعیت و بضاعت امروزه نه کنجایش و اقتضای این امور را دارد نه از عهدهٔ آن برمی اید و اکر بخواهیم دست باینکار ها بزنیم البته محتاج بجلب سرمایه های خارجی هستیم وبا اوضاع سیاسیه حالیه فعلا این مسئله انجام پذیر نیست واکر هم باشد شاید خارج ازمصلحت است پس‌حالاباید حتی‌الامکان در بسط دایره فلاحت بکوشیم و بر محصولات طبیعی خود بیفزائیم تا اهل مملکت یك اندازه مرفه‌الحال شوند و سرمایه فراهم آورند سپس بتهیه وسایل ایجاد صنایع بپردازند .

اما توسعه فلاحت نباید منحصر بازدیاد کشت وزرع باشد بلکه در آن واحد باید مساعی خودرا در سه رشته از امور بکار بریم :

اول بسط وازدیاد محصولات کنونی یعنی آنچه امروز کشت زرع میکنیم در توسعه و ازدیاد آن بکوشیم از دو راه : یکی اقدام در آباد کردن اراضی موات و املاك ایر دیکری سعی در تکثیر و ترقی وسایل زراعت از قبیل حفر قنوات وبستن سدها وتنظیم مجاری آبها و تایك اندازه اخذ و اقتباس طریقه وترتیبات و آلات و ادوات ملل خارجه در حاصل خیز ساختن زمین وعمل آوردن محصولات وسایر اعمال فلاحتی .

دوم ترقی‌دادن اجناسی که فعلا داریم و زراعت میکنیم مثلا زراعت پنبه داریم اما جنس پنبه ما از پنبهٔ بعضی ممالك پست تر ونامرغوب تر است باید تخم پنبه خوب از مصر ویاامریکا آورده این محصول را بهبودی داد اکر نمی ترسیدم که نظیر خصیب وموضوع‌استهزاء شیخ سعدی علیه الرحمه شوم عرض میکردم درباب‌پشم

هم این سخن هست و بواسطهٔ آوردن گوسفند اسپانیولی و غیره نتاج گوسفند و جنس پشم را نیز باید ترقی‌داد واین دوفقره برسبیل مثل بود تحقیق صحیح مسئله با اهل فن است .

سوم تنوع محصولات یعنی اجناسی که درمملکت ما زراعت نمیشود وممکن است بشود زراعت کنیم چنانکه تاچند سال قبل زراعت چای نداشتیم وحالا داریم واکر فی الجمله همت کنیم شاید بتوانیم بکلی سلب احتیاج خودمان را از چای خارجه بنمائیم و ازاین قبیل چیزها بسیار است که اهل فن تشخیص توانند کرد .

اکرچه بعقیده بنده اکثر ترقیات درهرمملکت بهمت و اقدام خصوصی یعنی مساعی افراد یاجمعیت ها ازاهل مملکت میشود لیکن درایران پیشرفت نقشهٔ فوق الذکر بیشتر بتعلیمات و راهنمائی دولت موکول است وچون دولت ایران خود ملاك بزرکی است میتواند اقدامات مقتضیه را درترقی زراعت و فلاحت از خالصجات شروع کند وضمناً سایر صاحبان املاك را نیز ارشاد نماید .

فقرات ثلاثهٔ مذکوره پر کرام اجمالی مختصری است که هریك ازآنها میتواند موضوع مقالات بلکه رسائل و کتب مفصله عدیده شود اما تفصیل این اجمال از عهدهٔ امثال بنده خارج ووظیفهٔ متخصصین است مقصود من فقط یاد آوری بود .

اما حصول نتیجه مطلوبه از اقدامات مزبوره ومؤثر شدن آنها درترفیه احوال مردم موقوف بداشتن طرق و شوارع و وجود وسایل حمل ونقل است .

تذکر باین نکته مارا متوجه بمسئله تجارت مینماید اما هنوز مسائل دیگر مربوط بفلاحت داریم

ذکاء الملك

رئیس دیوان عالی تمیز

ورامین وسن خوارکی

ورامین یاهند کوچك ایالت طهران - این بلوك درچهار فرسنگی جنوب شرقی طهران واقع و ترکیب از پنج بهنام شده : **بهنام پازکی ، بهنام سیل سپور ، بهنام عرب ، بهنام قجر ، بهنام کلستان** که حالیه معروف به **بهنام سوخته** است . کلیه این پنج بهنام سیصدو شصت قریه و مزرعه دارد .

عرض وطول . - طول آن ازحصار امیر تادوازده امام که از شمال به جنوب ممتد میشود دوازده فرسنك و عرضش از شرق به مغرب از ایوانکیف تا قریه حلوائی هفت فرسنك است .

مساحت - قریب یکصد هزار خروار اراضی دائر وبائر دارد و کمتر از عشر اراضی آن امروزه زراعت میشود (سه هزار خروار خالصه قریب شش‌هزار خروار اربابی کاشته میشود) .

جنس زمین - عموماً رستی لاتی سیاه خاك است بعضی قطعات رستی شنی وشنی رستی نیز دارد اراضی کویراین بلوك کمتر ازنصف عشر اراضی آناست . ازهشت الی بیست و پنج ذرع اگر حفر کنند باب می‌رسد .

آب وهوا - این بلوك ازرود خانه جاجرود که منابعش در لواسانات و رود بار قصران واقعه در شمال طهران و شمال بلوك و رامین است مشروب میشود . دهانهٔ این رود خانه پنجاه و دونهر دارد که اغلب راجع بخالصجات است . سالهائی که بارندگی کافی شده باشد ومایهٔ کوه خوب باشد **قریب هزار سنك بهار آب وچهارصد سنك پائیز آب** دارد بعلاوه آب رود خانه قریب سیصد رشته هم قنوات معتبر دارد . (دراطراف این رودخانه جنگل معتبری میتوان احداث نمود)

هوا - بسیار خشك ، از اواسط بهار باران نمی‌بارد طوفان ورعد وبرق دراین بلوك کم است . بادهم کم می‌وزد . درتابستان باد شرقیش گرم ولی ازطرف‌مغرب اگر بادی نوزد خشك است . باندازهٔ این بلوك کم درخت است که می‌توان تصور نمود که ساکنین ورامین ازدرخت بدشان می‌آید . آب وهوای این‌بلوك را بواسطهٔ غرس اشجار می‌توان اصلاح نمود . در تابستان هوایش بسیار گرم ولی سالم است با آنکه پشه بسیار دارد حمای جنگلی ومردابی درآن عمومیت ندارد .

مقدار بذر - هشت الی نه هزار خروار کلیهٔ غله درآن کاشته میشود واگر سن خوارکی نشود و حاصل

بدون آفت باشد متوسطاً تخمی ده دوازده تخم عمل می کند . یکصد هزار خروار عایدی غله این بلوک خواهد بود پس از وضع بذر و علوفه و خوراك ساکنین ورامین که قریب چهل هزار خروار میشود آذوقه شش ماه طهران را می‌تواند بدهد (چنانکه درسنهٔ ماضیهٔ اوی ئیل برحسب پیشنهاد این بنده شروع به سن گیری کردند وزارت فلاحت نیز باید آن عملیات را تعقیب بفرماید وشر سن را ازسر اهالی طهران و ورامین کوتاه کند)

جمعیت ـ متجاوز ازسی هزار نفر جمعیت این بلوك است عموماً شیعی مذهب و از نژاد ایلات ذیل میباشند : باز کی - سیل سپور - هداوند - آتی کائی - قشقائی - بختیاری - نفر - گنکزلو - قره چولو - بشنی - علی دائی - عرب (که هشت تیره هستند) وغیره .

نباتات ـ دراین بلوك غله از قبیل : جو - گندم - زرت برنج گرده - ارزن جو ترشه و جو گن - بسیار نیکو عمل میاید . سالهای بی آفت از ده الی بیست تخم گندمش عمل میدهد . سایر غله جات دراین بلوك از بیست تخم الی هفتاد تخم عمل می کند .

نباتات نساجی ـ پنبه بسیار خوب درآن می‌روید .

نباتات دهنی ـ کنجد و کرچك و خشخاش و گل آفتاب گردان و خشخاش دراین بلوك عایدات خوب میدهد پنجاه الی یکصد خروار شیره تریاك دراین بلوك می توان بر داشت نمود .

صیفی جات ـ خیار کرمك طالبی هندوانه خربزه خوب طهران از این بلوك می آید .

اشجار مثمره ـ انجیر وانار وتوت وقیسی .

اشجار غیر مثمره ـ چنار و زبان گنجشك وبید و نارون وسپدار وغیره .

حیوانات اهلی ـ شتر و میش وبز و گوسفند و مادیان و الاغ وقاطر واسب مخصوصاً شتر بسیار دارد.

دراین بلوك اسبان عالی میتوان تربیت نمود که کم از اسب عرب نباشد . طیور اهلی این بلوك ماکیان است وبوقلمون. (برای برطرف کردن سن در کوهها و تپهای قره آقاج هر هزار ذرع فاصله یك مرغ دان که مرکب از پنج شش گنبد باشد و یك چاه آب داشته باشد مفید است که تقریباً قریب سی چهل مرغ دان در محل قره آقاج اسباب برطرف نمودن سن میشود که در این مرغ دان ها بوقلمون و مرغ زیادی نگاهدارند آنها تمام سن های قره آقاج را تبدیل بگوشت مرغ وبوقلمون خواهند نمود)

اصول زراعتی ـ همان اصول زراعتی عهد تمدن بنی اسرائیل است و هیچ تغییر نکرده زیرا زارعین ورامین مربی ندارند ترقی طلب هم نیستند و بر هر نوظهوری بی اعتمادند در اغلب بلوکات مکتب ابتدائی باز شده است سوای این بلوك (پنج مکتب ابتدائی در پنج بهنام اگر دولت باز کند هرمکتبی بیست تومان در ماه بیشتر برای دولت خرج ندارد و اگر دولت در ماه یك صد تومان خرج این مکتب بکند سالی ده هزار تومان بر عایداتش افزوده خواهد شد)

تنظیمات این بلوك ـ فقط یکنفر حاکم عالم معارف دوست و متدین که از توسعه معارف خود داری نکند و واقعاً سر پرست این پنج مکتب باشد بایك معاون و یك نفر طبیب کامل حاذق که در ماه بیش از یکصد و پنجاه تومان مواجب نداشته باشند برای این بلوك لازم است (حاکم هفتاد تومان - معاون چهل تومان - طبیب چهل تومان) برای وصول مالیات یك مباشر مالیه باچهار تحصیل دار و پنج نفر ژاندارم بادویست و شصت تومان حقوق کافی است .

یك مباشر خالصجات بانه مباشر بشرط آنکه سر مباشر عالم و عامل بعلم فلاحت باشد بانه مباشر عامل و یك مفتش برای خالصجات ورامین باچهار صد تومان ماهیانه خالصجات این بلوك را کاملا میتواند اداره نماید .

اجاره دادن خالصجات بدتر از هر آفت ارضی و سماوی است زیرا اگر ضرر داشته باشد بعهدهٔ دولت است اگر منفعت داشته باشد عاید مستاجر خواهد بود . بذر و مساعده را هم که دولت باید بدهد پس اجاره دادن دهات بکلی برای دولت بیفایده است دولت ازیك نفر مستأجر کمتر نیست همان قسم که مستأجر پنج قریه پنج قریه اجاره میدهد دولت میتواند یك قریه را بنه بنه به زارعین در سر خرمن اجاره بدهد و همین عمل اجاره را بازارعین خالصجات بجزو عمل کند اگر فائده دارد

خود زارعین بیچاره فائده را ببرند و اگر ضرر داشته باشد هر به یك خروار دو خروار ضرر را میدهند و مثل حالیه تمام از بی نانی در بدر و بی خانمان نمیشوند. مستأجرین در این دو سال بدولت چه پرداخته اند. بعوض دادن مال الاجاره بذر دولت و مساعده رعیت را هم فروخته و هر مستأجر صد هزار تومان و دویست هزار تومان مال دولت را برده است و کسی نیست حساب آنها را رسیدگی کند اگر حساب مستأجرین را از سنه ۱۳۲۷ الی حال رسیدگی نمایند متجاوز از سه کرور تومان باقی خواهند داشت در صورتیکه یکنفر از آنها یکصد و سی هزار تومان از دولت دعوی میکند. مفاصا حساب مستأجرین را اگر ملاحظه فرمائید عمال دولت و مالیه و مستأجرین خالصجات شناخته خواهند شد فقط یك یا دو نفر مستأجر مفاصا حساب در دست دارند بقیه ترك دعوا هم در دست ندارند. پس دولت بوسیله سر مباشر عالم عامل و مباشرین عالم کار آزموده میتواند قراء ومزارع خودرا تنسیق نموده و بذر کافی بکارد و بموقع به خود زارعین قراء حاصل موجود را اجاره بدهد ولی سر مباشرین باید عالم و عامل باشند همان قسم که صاحبمنصب عامل بی علم و بی اطلاع از فنون حربیه در هر جنگی شکست میخورد و هیچ وقت فتح نمیکند و از عهده اداره کردن افراد قشونی بر نمیاید یك مباشر غیر خبره یا یك متصدی خالصه غیر عامل از عهده اداره کردن زارعین و تنسیق قراء خالصه به ترتیب اصول فنی زراعت بر نخواهند آمد نه کاشت تواند نه داشت و نه بر داشت و عایدات خالصجات دولت مثل این دو سال خواهد شد بجای اینکه نود هزار خروار غله وارد شود بیست هزار خروار غله هم عاید انبار دولت نشده است. پس باین دلایل خالصجات را خود دولت باید اداره کند و نباید اجاره بدهد چنانچه مذکور شد برای بلوکی که شش ماه آذوقه طهران را میتواند بدهد قریب هزار تومان در ماه مخارج لازم است دولت حالیه بیشتر از این مبلغ در ماه خرج میکند هیچ یك از این مراتب منظم نیست و زارعین بی نان و خراب و متواری شده اند. پس برعهده دولت است که به تنظیمات جدی اقدام فرمایند و انتخاب مأمورین را بوسیله امتحان و مسابقه مقرر دارند نه بواسطهٔ توسط و چاپلوسی و تملق پس از انتظام یك بلوك پنج فرسخی طهران ایالات و ولایات متدرجاً بهمین وسیله و سرمشق منظم خواهند شد.

آفت زراعتی ـ عمده آفت این بلوك سن خوار گی **سن** ـ ازحشرات مکنده طایفه رین کت *Rhynchote* است مدت عمر و تکمیل تغیرات تشکیل این حشره یك سال است. درسال سه مرتبه تخم میگذارد وهر دفعه آنچه که این بنده دیده ام از شانزده الی هفده تخم میگذارد روز پنجم این حشره از تخم خارج میشود.

در ابتدا رنگش خاکستری مایل به سبزی است ولی پس از بلوغ خاکستری تیره میشود. در اول بهار از زیر تپه ها و دامنه های رو به آفتاب که محل پناه گاه از سرمای زمستان آنها است بطرف حاصل حرکت می کند همان قسم که کرم ابریشم مایل به برگ درخت توت است این حشره مایل به شیره غله و خصوصاً راغب به شیره گندم است. برای جفت گیری در طول ساقه و زیر برگ گندم از شانزده الی هفده تخم میگذارد که این تخمها متدرجاً بزرگ شده شیره نباتی گندم را از ساقه گندم مکیده ماده آنرا که ریشه گیاه از زمین اخذ و جذب نموده قبل از گندم شدن بحالت شیرهٔ نباتی صرف تغذیهٔ خود نموده سنبل گندم را پوك و عاری از دانه میگذارد.

موقع حرکت سن بسته به گرمی و سردی ماه اول بهار است اگر در برج حمل هوا گرم باشد در دههٔ اول حمل که ساقهٔ گندم خیلی لطیف است آمده چنان آنرا میخورد که هیچ باقی نمیگذارد و زارعین بیچارهٔ بی علم در عوض دفاع از دشمنان کوچك خود مات و مبهوت مانده بدون آنکه آنها را دفع کنند تماشا میکنند. چون خیلی تنبل هستند مستحق این آفت میباشند. اگر هوای حمل کمی سرد تر باشد در دههٔ دوم و اگر از معمول سرد تر باشد در دههٔ سیم حرکت میکنند. در هر صورت هرچه دیر تر بیایند که ساقه گندم محکم تر شده باشد خسارت آن کمتر است.

جو چون زود تر میرسد و ساقهٔ او زود تر از گندم بسته میشود خسارت سن بان کمتر است. پس از اینکه

سنها گندم ها را خوردند اغلب آنچه دیده شده است به دامنه های رو بجنوب قره آقاج که در شمال ورامین واقع است و معروف بکوه قره آقاج است . زیر تپه های این دامنه بناه می برند و از اول قوس که ابتدای سرما است بدون حرکت مانده تادر بهار آتیه بحاصل نو ریخته جفت گیری و تولید مثل مینمایند . گاهی دیده شده است که پس از چند سال متوالی سن خوارگی یکمرتبه بکلی بر طرف میگردد و این واقعه اغلب پس از یک زمستان ممتد سختی رخ میدهد . میتوان تصور نمود که این حشرات مضره بواسطهٔ سرما و یخ بندان سخت برطرف شده اند و اگر تخمی هم در زمین داشته اند تباه گردیده و ممکن است برطرف شدن آنها بواسطه یک مرض مسری وبا مانند باشد . چون ایجاد سرمای سخت در زمستان از حیطه اقتدار ما خارج است ولی بوسیله حرارت می توان آنها را برطرف نمود : یعنی وزارت فلاحت چون بیمه زراعتی بتوسط شعبهٔ بانک فلاحتی از روی عایدات قرار دهد از هر خرواری دو قران برای برطرف کردن سن مأخوذ نمایند و از ابتدای برج میزان مشغول به جمع آوری و آتش زدن سنها بشوند بطریقی که در تمام کوه قره آقاج یک دانه سن هم باقی نماند آنوقت ساکنین ورامین و طهران از قحط و غلا آسوده خواهند شد . خصوصاً در این سه سال که جنگ بین المللی اغلب دهات حاصل خیز عراق و ملایر و خمسه و قزوین و همدان و خرقان و سایر نقاط غربی که ممکن بود گندم از آنجا بطهران حمل شود خراب و اغلب بی کشت گذارده بهمین دلیل امسال (یونت ئیل) اطمینان دولت به محلهای مزبوره برای آذوقه طهران بیهوده است باید اطلاع کامل از وضع زندگانی سن تحصیل نمود و مخصوصا ناخوشی مسری سن را بدقت باید مطالعه کرد پس از تکمیل مطالعات میکروب وبائی این حیوان را باید پیدا کرد و در شیره گندم سبز (در صورتیکه ساق آن تازه و لطیف باشد) مخلوط باب گوشت رقیق نیم گرم پرورش داده‌ودرمیان سن های‌سالم رهانمایند تاسایرین‌را مبتلا نموده بر طرف کنند ولی امروزه طریقه عملی گرفتن و سوزانیدن آنها وایجادسی جهل مرغ دان‌در کوه قره آقاج است .

ضرر سن برای دولت — فقط در بلوک ورامین و حول و حوش آن در سال دولت اقلا چهار کرور تومان خسارت سن خوارگی دارد خالصجات دولتی ورامین از قرار تفصیل ذیل : ابراهیم آباد — احمد آباد — آفرین اینجدان — ایه — ایونکی — پوئیک — جلیل آباد — حاجی آباد — حسن آباد — حصارملک — حصار مهتر — خالدآباد — خاوه — خیر آباد — خورین — داود آباد — رستم آباد — ربیه باحك — زراره بید — سعد آباد — سلیمان آباد — شتر خوار — شکارین — شمس آباد — شهرستان — شوران — شوش‌آباد —قرمزتپه — قوشچی — کبود گنبد — کوبر آباد — کتالان — کریم آباد — کل عباس — کلین — کهریزك — محمود آباد — محمود بیکم — مسیله — منیه — سوسی آباد — نظر آباد — یوسف آباد در این پنجاه و دو (۵۲) قریه ومزرعه‌در سال متجاوز از سه‌هزارخروار بذر کاشته میشود عایدی متوسط دولت در صورتیکه سن خوارگی نباشد پانزده هزار خروار غله است و اگر درست اداره شود بیست الی بیست و پنج هزار خروار عاید دولت خواهد شد . ولی اگر سن خوارگی بشود بعلاوه پانزده‌هزار خروار عایدی دولت سه هزار خروار بذر او هم از میان خواهدرفت و قریب سه‌هزار خروار مالیات اربابی بزمین خواهد خورد یعنی‌قریب بیست ویك هزار خروار غله دولت از میان خواهد رفت و برای آذوقه طهران دولت سی چهل هزار خروار غله از خارج از قرار خرواری پنجاه شصت تومان باید بخرد نصف قیمت به نانوا بدهد تا ساکنین طهران از گرسنگی نمیرند . در صورتی که بیست و یکهزار خروار غله او از میان رفته وسه هزار خروار هم‌بذر برای‌خالصجات ورامین باید تهیه کند . موافق این حساب دولت به تنهائی بیش‌از سالی چهار کرور تومان خسارت نخواهد داشت اکنون دولت سن را از قرار منی دو تومان بخرد و بسوزاند متدرجا سن بر طرف خواهد شد .

سن — این حشره مضره که غذای انسان‌را میخورد و اسباب قحط و غلا میشود هر هفتادوپنج الی یکصد عدد آن یك مثقال میشود بکمنش قریب چهل‌وهشت الی پنجاه

هزار عددسن‌است پس قریب ده کرور سن یـك خروار وزن دارد در صورتیکه یك سن را مخرب دو مثقال کندم بدانیم و یك خروار امروزرا که قبل از حرکت آنهااست بکیریم و نکذاریم بیست خروار شود (هر خروار سن سه هزارو صدو بیست‌وپنج خروار کندم میخورد پس سی خروار سن کلیه عایدات ورامین که قریب یکصد هزار خروار است خواهد خورد) متجاوز از سه هزار خروار کندم را نجات داده‌ایم که بقیمت امروز بیش از سیصـد هزار تومان ارزش دارد . پس امروز اکر دولت اعـلان کند و خرواری دویست تومان هم سن را بخرد دویست تومان داده سیصدهزار تومان‌فایده برده . اکر فرض کنیم سی خروار سن در قره‌آقاج و ورامین باشد دولت پنج‌شش هزار تومان خرج کند و کلیه سن را بکیرد بیش از ده کرور تومان بدولت و ملت فائده رسیده است وامیداست بفضل الهی دیکر چندسالی از آفت سن خوار کی آسوده باشیم و بوسیلهٔ یك شوسه از طهران به امامزاده جعفر ویك سد صحیح که دردهنه رودخانه جاجرود بسته شود کلیه ساکنین طهران و ورامین از قحطی آسوده و مجددا نان یکمن یکقران در طهران فروخته خواهد شد .

امسال چون بذر ورامین بیش از نصف کاشته نشده است لازم است کسر بذر رابوسیلهٔ کشتن زرت‌درورامین و سایربلوکات جبران نمایند در ساوجبلاغ بعلاوه زرت سیب زمینی زیادی‌باید کاشته شود برای‌اطلاع عموم‌زارعین طریقه کاشتن زرت وسیب‌زمینی رابطور اختصار شرح‌خواهیم داد تا ازروی بصیرت کاشته وفائده بیشتری عاید دارند .

مقوم الملك مهندس فلاحت

فلاحت ایران و طریقه اصلاحات آن

ترقی قیمت غله بواسطه ازدیاد نفوس وعدم توسعه زراعت ـ علل تنزل زراعت ایران ـ علت عدم موفقیت مالکینی که بخیال اصلاح زراعت افتاده اند ـ اصلاحات فلاحتی ووسائل آن ـ موجبات‌ترقی‌زراعت.

تاکنون بواسطهٔ نبودن مجـلات مخصوصی دایر بر زراعت و فلاحت در ایران نکارنده در خیال بودم ملاحظات مشروحهٔ ذیل را که راجع بمسائل فلاحت و زراعت ایران و وسایل ترقی آن است در یکی از جراید سیاسی طهران درج نمایم تااینکه خوشبختانه در این اواخر اعلان وزارت فلاحت وتجارت وفواید عامه را که درجراید پایتخت مندرج و راجع باقدامات آنوزارت جلیله بطبع و نشر مجله تجارتی وفلاحتی بود زیارت شد . نشر وطبع مجله مزبور را که برای دولت علیه خیلی لازم و بی اندازه مفید و بدون تردید وسیلهٔ ترقی و تعالی زراعت وفلاحت ایران خواهد بود از صمیم قلب تبریك گفته این مقاله مختصر خود را تقدیم اداره مجلهٔ مزبور مینماید وضمناً اظهار میدارم که هرکاه این سطور ذیل اندك فایدهٔ باین مملکت که مدت ۱۴ سال از نکارنده مهمان نوازی نموده است برساند کمال خوشوقتی و امتنان را خواهم داشت .

از حسن اتفاق در چند سالهٔ اخیر نکارنده ریاست ادارهٔ بعضی از املاك واقعه در اطراف طهران را داشتم وشخصاً باوضع و ترتیب فلاحت وزراعت محلی آشنا شده محسنات و نواقص و احتیاجات آن را کاملا درك نموده و دربعضی مواقع نیز بقدر امکان بعضی از نکات فلاحت اروپا را عملا در املاك مزبوره مجرا داشته و کمان میکنم که جای هیچگونه شك و تردید نباشد که ترتیب زراعت و فلاحت امروزهٔ ایران همان ترتیب زراعت قرون اولیه است و هرکاه بخواهیم عللیرا که تاکنون مانع اصلاح فلاحت مملکت بوده تجسس نمائیم و بدانیم که چرا تا بحال فلاحت ایران بمثل فلاحت سایر ممالك متمدنه که از این حیث ترقیات فوق العاده نموده و بااینکه ترتیب زراعت آنها به‌منتهی درجه ترقی و ارتقاء رسیده پیوسته در صددند که وسایل تازه تری برای‌تسهیل امور زراعتی خود اتخاذ نمایند ، پیشرفت ننموده باید بدواً دارای این نظریهٔ خالی از حقیقت (چنانچه بعد ذکر خواهد شد) بشویم به‌این معنی که بکوئیم مملکت احتیاج به اینکونه اصلاحات ندارد زیرا که احتیاج به غله و سایر مواد غذائیه چندان نبوده و مملکت همان مقدار اراضی را زراعـت می کـرده کـه برای غـذای اهالی لازم بوده واز این جهت چون احتیاج فوق العاده

به غله نداشته کسی بفکر توسعهٔ زراعت وازدیادمحصولات زراعتی نیافتاده است ولی حقیقةً این طور نیست زیرا که قلت غله و فقدان سایر مواد غذائیه که بوسیلهٔ فلاحت قدیم بدست میامده مدتهای مدید است که محسوس می باشد .

احتیاج فوق العاده بغله و فقدان غیر قابل تردید آن درترقی قیمت کلیهٔ موادغذائیه درده - بیست سال اخیر محسوس میشود و اظهارات نکار نده را ثابت و تائید می نماید . بدیهی است ترقی غیر طبیعی قیمت ارزاق را که در عرض مدت این دو سه ساله بواسطه عمل نیامدن حاصل تولید شده مدرك نمی توان قرار داد متأسفانه باید معترف شویم که هیچ کس بفکر این مسئله مهم نبوده و هم چنین کسی نخواسته است علل اصلی آنرا کاوش و تجسس نماید و هیچ کس پی به این نکته نبرده که عده نفوس مملکت همه ساله روبه ازدیاد است ومواد غذائیه روز به روز زیاد تر طرف احتیاج واقع میشود و هرگاه بهمان نسبت که نفوس زیاد میشود و اقدامات برای توسعه وازدیاد اراضی حاصل خیز و تقویت استعداد حاصل خیزی آنها که از روی یقین سال به سال نقصان پیدا می نماید نشود و توجه مخصوصی به آبادی اراضی از روی قوانین علمی بعمل نیاید بدیهی است که فقدان مواد غذائیه روز به روز در تزاید وممکن است که به حد غیر طبیعی برسد .

نکارنده خیلی متأسف هستم از اینکه این سه حقیقت غیر قابل تردید : گرانی وترقی روز افزون قیمت مواد غذائیه در مملکت در مدت فوق الذکر وازدیاد نفوس اهالی و نقصان وانحطاط استعداد حاصل خیزی اراضی را نمیتوانم از روی اطلاعات سر شماری ثابت نمایم زیرا به طوریکه اطلاع دارم قانون سر شماری در این مملکت هنوز مجری نشده و از اینرو تحصیل اطلاعات مزبوره غیر ممکن است ولی مسئله انحطاط ونقصان استعداد حاصل خیزی اراضی را در ایران بطور یقین میتوان معتقد شد زیرا که رعایای محل کراراً نزد نکارنده آمده اظهارمی داشتند اراضی که سابق بر این تخمی ۲۰ بلکه ۳۰ تخم میداده حالیه در صورتیکه آفتی بحاصل نرسد و حاصل خوب بشود تخمی ۱۰ الی ۱۵ تخم بیشتر نمی دهد و نکارنده در جواب آنها اظهار داشته ام که زمین هم مثل سایر اجسام (اورقانیزم) پس از آنکه بهترین مواد نباتی خودرابواسطهٔ رویانیدن گیاه ازدست دادودرعوض موادنباتی آن بوسیله دادن کوت و تکرار شخم تقویت نشد بدیهی است که خسته و از کار خواهد افتاد و طبیعی است که رعایا اعتقاد باظهارات نکارنده نمیکردند در حالتی که این مسئله متفق الیه تمام علما و متخصصین و هیچگونه تردید در آن نیست زیرا که علمای فلاحت بوسیله تجزیه شیمیائی مواد ارضی این حقیقت را درمواقع مختلفه که زمین دارا بوده تحقیق و تصدیق نموده اند ولی متاسفانه این سه عامل بزرگ مهم که طبعا سبب تولید افکار عالیه در امر فلاحت باید بشود در ایران اثر خود را نبخشیده و فلاحت ایران که تقریبا یك قرن و نیم قبل از این با فلاحت اروپا برابری میکرده و شاید هم عالی‌تر بوده در ظرف این مدت چندین درجه از فلاحت اروپا عقب‌مانده بلکه استعداد حاصل خیزی اراضی و صحاری آن نیز بی اندازه تنزل کرده هرگاه از روی انصاف نظری بتاریخ گذشته فلاحت ایران بیندازیم خواهیم دید که در ایران هم فکر اصلاح و ترقی فلاحت در دماغ بعضی ها تولید شده چنانکه بعضی ازملا کین معتبر بخیال این افتادند که حیات تازهٔ بفلاحت و زراعت مملکت خود ببخشند و برای این کار مبالغ گزافی در خرید آلات و ادوات زراعتی بطرز جدید خرج نموده اند ولی بواسطه بی کفایتی اشخاصیکه اجرای این امتحانات مقدماتی از طرف ملا کین بانها رجوع شده بود آمال و آرزوی ملا کین مزبور بی‌نتیجه واین اشخاص فدا کار که یك چنین امر بزرگ یعنی اصلاح امور فلاحتی وطن خود را وجههٔ همت خود ساخته بودند جز خسارت و ضرر زیاد بهرهٔ نبردند و این اقدام آنها که بکلی عقیم مانده علاوه بر خسارت نتیجه مضر دیگری که داد این بود که سایر ملا کین را از این گونه خیالات واقدامات ترسانید تاهرگز بفکر چنین اقدام گران بهای بیفایده نیفتند .

هرگاه آقایان ملا کین فوق الذکر اجرای این اقدامات را باشخاص امین و عالم باین علم رجوع نموده

بودند البته نتیجه مطلوبه برای آنها حاصل می شد و حال بس از ده پانزده سال طهران میتوانست فخر کند از اینکه در اطراف خود چندین قطعه ملك آباد که امور فلاحتی و زراعتی آنها موافق بمقتضیات امروزه است دارد . مقصود نگارنده دراینمورد شرح وتفصیل ترتیب و تهیه وسائل فلاحت محلی نیست زیرا که هر کس فی الجمله آشنائی باوضاع زراعتی ایران داشته بخوبی از جزئیات آن نیز مسبوق است و همچنین قصد نگارنده این نیست که وضع زراعت و فلاحت ایران را تنقید نماید زیرا که باستثنای یك قسمت مهم اساسی ان که مسئله وضع شرب زراعت باشد مابقی وسائل بقدری سهل و آسان است که بهیچوجه مورد بحث ومذاکره نبوده ونمیتوان انرا باوضع فلاحت امروزه اروپا طرف مقایسه قرار داد. بلکه مقصود نگارنده از این شرح ارائه طرق ووسائلی است که بواسطه انها بتوان فلاحت ایران را رفته رفته اصلاح وبطرف ترقی وتعالی سوق داد و بعدهم بوسیله مقالات و توضیحات کسانی را که بفلاحت و زراعت علاقه مند هستند باوضع و ترتیب فلاحت اروپا که مطابق مقتضیات امروزه است اشنا نمود .

بعقیده نگارنده دولت وملاکین برای ترقی دادن فلاحت مملکت باید متفقاً کار نمایند و دولت که نسبت بمالکین ازحیث سرمایه مقام اول را دارد وبواسطه داشتن املاك خالصه مهم ترین ملاك محسوب میشود بدیهی است که این امررا باید پیشقدم و مروج باشد ومالکین دراجرای این مقصود عالی که نتیجه و فایدهٔ اش نصیب تمام افراد میشود باید لازمه مساعدت وهمراهی را بادولت نموده و هرقسم دستورالعمل وصلاح اندیشی که در اینباب ازطرف دولت بانها داده میشود باکمال مراقبت در املاك خود موقع اجری بگذارند .

اصلاحات عمده در امر فلاحت و همچنین وسایل ترقی و توسعه ان برای اتیه در سایر ممالك بواسطه اقدامات علمی وقیاسی که دارای اشکال مختلفه است بعمل می آید و میتوان گفت که بهترین ومفیدترین اقداماتی که با مقتضیات این مملکت هم موافقت داشته باشد از قرار ذیل است :

(۱) اصلاح فوری امور فلاحتی بعضی از املاك مرغوب خالصه درتحت مراقبت و مدیری متخصصین برای سرمشق دیگران .

(۲) احداث ادارات مخصوص فلاحتی در ایالات و ولایات که اراضی وصحاری را برای سرمشق دیگران از روی قواعد علمی و فنی اباد نموده واقدامات علمی اساسی برای مبارزه باحشرات موذی که همه ساله دراین مملکت مبالغ گزافی ضرر و خسارت به زراعت و باغات وارد می اورند بنمایند .

(۳) افتتاح مدارس فلاحتی ابتدائی در املاکی که ترتیب فلاحت انها بطرز امروزه اصلاح شده باشد ومدارس متوسط در ولایات و مدارس عالی درپای تخت .

(۴) طبع مجله واوراق ماهیانه وهفتگی که فقط در مسائل فلاحت وزراعت بحث نموده وترتیب اصلاح وترقی امور فلاحتی را بطرز فلاحت امروزه ممالك متمدنه خاطر نشان نماید .

(۵) مالکین اراضی که بخواهند امور فلاحتی خود را ترقی بدهند و در حقیقت سرمایه برای انجام مقصود خود نداشته باشد دولت بانها کمك مالی بعنوان استقراض با شرایط مناسبی از قبیل استمهال درتادیه وجه بکند .

(۶) الات و ادواتی که مخصوص امور زراعتی و فلاحتی از خارج وارد مملکت میشود از ادای وجوه گمرکی یا بکلی معاف باشد یا اقلا در میزان گمرك انها تخفیف داده شود .

(۷) ایجاد دارالصنایع مخصوص برای تعمیر وترتیب آلات و ادوات فلاحتی وهمچنین ساختن بعضی از ماشین های آسان از قبیل ماشین ساده تخم زنی و ماله و ماشین برای جدا کردن کاه از گندم .

(۸) احداث یك مخزن از طرف دولت برای فروش آلات و ادوات فلاحتی بمالکین و زارعین بقیمت مناسب و همچنین کرایه دادن بانها ماشین های بزرك گران قیمت ازقبیل ماشین تخم پاشی وماشین درو کنی وخرمن کوبی بوجه خیلی مناسب .

(۹) تعیین بعضی امتیازات از قبیل مدال و غیره برای اعطای به ملاکین و زارعینی که در اصلاح امورفلاحتی خود موفقیت کامل حاصل کرده باشند .

خلاصه این است اقداماتی که بوسیله انها میتوان در مدت چند سال فلاحت ایران را بطرف ترقی و تعالی فوق العاده سوق داد اگرچه اجرای این مسائل متضمن مخارج خیلی زیاد خواهد بود لیکن دولت باید این مسئله رااز نظر دور نکند که هر گاه فلاحت مملکت بطوریکه در سایر ممالک معمول است اصلاح و اداره شود فواید کلی به این مملکت که حرفه و پیشه اهالی ان بیشتر زراعت و حشم داری است خواهد رسید و این مسئله خود یکی از عوامل عمده ثروت و مالیه مملکت بشمار می اید.

انشاء الله درمقالات بعد شرح و تفصیل اقدامات مفید راجع باصلاحات فلاحت ایران را بنظر قارئین محترم رسانده طرق و وسائلی که مطابق با مقتضیات مملکت و سهل الاجرا نیز باشد بعرض خواهد رساند.

واشنوسکی

نائب رئیس بانك استقراضی

تجارت و اقتصاد

شرکتهای تعاونی

یدالله مع الجماعه

لزوم بسط تجارت ، - اهمیت شرکتهای تعاونی ، - شرکتهای تعاونی ایرلند ، - بانکهای تعاونی ، - مغازه های بزرك و انبارهای کلی فروشی .

کوشش نوع انسان برای زندگی از حیث زحمت یکی است ولکن درعلم اقتصاد برای سهولت ادراك آنرا بسه طبقه قسمت نموده اند :

فلاحت . صنعت . تجارت - وتجارت عبارتست از خرید و فروش یا معاوضهٔ اجناس بدون آنکه هیچ تغییر شکلی بان داده شود . (بسته های کوچك وبزرگی که برای سهولت حمل و نقل از مال التجاره می سازند داخل در تغییر شکل نیست) اگر بدقت ملاحظه شود معلوم خواهد شد که آن دو طبقه دیگر از اقسام کوشش هم داخل در تجارت است مثلا در زراعت تخم و آب و کوت به زمین میدهند حاصلی پس میگیرند و در حرفه و کارخانه جات مواد اولیه از قبیل پنبه و پشم و غیره تسلیم کارخانه و عمله کرده پارچه هـای نفیس دریافت مینمایند . در ایران کارخانه نیست تجارت و فلاحت هم هنوز ازمراحل اولیه تجاوز نکرده است.

در ممالك متمدنه امروز تجارت ترقی و اهمیت فوق العاده پیدا کرده است . تمام این جنگها و خونریزی های کنونی برای تجارت است افزودن قوای بری و بحری برای حفـظ منافع تجـارتی است . متاسفانه در ایران هنوز درصدد اصلاح اوضاع تجارتی برنیامده و اهمیت امروزی آنرا درك نکرده اند . تجار ما هنوز بتشکیل یك کمپانی و شرکت موفق نشده ورقابت خانه خراب کن را از دست نداده اند و هنوز ملتفت نشده اند که از منافع جزئی یك شاهی و نیم شاهی و دخـل صد یك و صد دو ممکن است ملیونها دارائی پیدا کرد آنها به در آمد جزئی بی اعتنائی نموده و همیشه منافع صد و هزارو بیست درصد یاصد در صد را طالبند . در اروپا از سالیان دراز کمپانیهای تجارتی بزرك بوده است . اگر بتاریخ مراجعه شود دیده خواهد شد که تمام مستعمرات و کوچ نشینان خودرا بتوسط همین کمپانیهای تجارتی فتح کرده اند . عـلاوه براین کمپانیها که از قدیم داشته اند از بیست سـال به آخـر قرن نوزدهم مانده تاکنون بعضی هیئت ها وبانگهای عام المنفعه باسم شرکتهای تعاونی تشکیل داده اند که منافع آنها بملیونها از مردم رسیده است و نه فقط بسرمایه داران . اکنون عده این شرکتها واعضاء وسرمایهٔ آنها روز بروز درازدیاد است وعلاوه برشرکتهای تعاونی مختض ببعضی ازممالك شرکتهای تعاونی بین المللی نیز تاسیس نموده اند . از صورت ذیل که راجع به انگلستان است ترقی این شرکتها بخوبی معلوم می شود :

سنه	شرکت	اعضاء	لیره	تجارت کرده اند
۱،۸۷۶	۱.۱۱۳	۴۹۳،۱۸۹	۵،۷۴۲،۲۹۷	۱۸.۶۴۷.۸۱۷ لیـ
۱.۸۹۹	۱.۸۵۸	۱.۶۷۵.۹۹۸	۲۸.۲۶۷،۳۹۸	۷۵.۴۲۲،۸۹۵ لیـ

برای توضیح بعضی از این شرکتها را شرح میدهیم تامعاو

شود که چگونه بامقدمات جزئی شرکتهای کلی تاسیس نموده و نتایج بزرك حاصل کرده اند .

شرکت تعاونی فلاحتی ایرلاند

چون کمپانیهای تجارتی در ایرلاند ترقی زیادی نداشته است شرکت تعاونی فلاحتی تشکیل داده اند . ابتدا در سنه ۱۸۸۹ یك شرکت شیر فروشی تأسیس نمودند وطولی نکشید که پیشرفت زیادی پیدا کرده وبرعده شرکتها افزوده شد . چنانچه در سنه ۱۸۹۱ عده آنها بهفده ودر سنه ۱۹۰۰ بچهارصدو دوازده رسید و از این عده ۱۷۱ شرکت شیر فروشی بود ۱۰۶ شرکت فلاحتی وهفتاد و شش بانك تعاونی . در سنه ۱۹۰۱ عده شرکتها به ۴۷۰ بالغ گردید وعده شرکاء به ۷۴،۰۰۰ نفر رسید .

برای تشکیل شیر فروشی دهاقین و ملاکین و مستاجرین یك ده یایك بلوك دور یکدیگر جمع شده اسامی خود را در دفتر شرکتی ثبت می نموده و هر کدام بعده ماده کاوهائیکه دارند اسهام یك لیره خریده و یك کمپانی تشکیل می دهند . هر کس هر قدر شیر دارد بان کمپانی تسلیم می کند و کمپانی کره شیرراجدا کرده و پولش را بر حسب قیمت روز بصاحب آن می پردازد .

کارکنان کمپانی از رئیس ومرئوس اجرت ومواجب خود را می گیرند ـ کره را کمپانی بشهر های دور ونزدیك حمل کرده ومی فروشد . نفع خالص فروش هرچه شد ده قسمت آنرا بدارنده کان اسهام داده ویك قسمت آنرا میان کار کنان از قرار صد پنج حقو قشان قسمت می کند یعنی اگر کسی در هفته دو تومان اجرت دارد یك قران قسمت خواهد داشت واکرچهار تومان دارد دو قران خواهد داشت . در سنه ۱۹۰۰ این شیر فروشیها هفتصد هزار لیره (۷۰۰،۰۰۰ لیره) کره فروختند و علت عمده سرعت پیش رفت و ترقی آنها خوبی کرهٔ است که کمپانی ساخته و از آن جهة بر دخل دهاتیها افزوده است . علاوه بر آنچه ذکرشد کار عمده شرکت تعاونی فلاحتی این است که مایحتاج اعضاء خود را از آلات وادوات زراعتی و کوت وغیره صحیح وارزان خریده و بانها میرساند تا آنکه اعضاء هم از حیث ارزانی خرید فایده برده و هم وقتی را که باید در سراغ مایحتاج خود تلف نمایند صرف کارهای زراعتی خود میکنند تجارت این اشیاء بالغ بصد هزار لیره میشود . از جمله کارهای مختلف این شرکتها فروش تخم مرغ و گاو و گوسفند واسب وسیب زمینی وبقولات و حبوب دهاتیها است . علاوه بر منافع مستقیم اقتصادی که شرکتهای فلاحتی ایرلاندی حاصل کرده اند به طبقات مختلفه هموطنان خود فهمانده اند که چگونه باید متفق شد واز حیث مذهب وسیاست اتحادی تشکیل داده خود را حفظ نمایند و در خوشی و راحت اندك اندك ترقی کنند . بانکهای آنها برای این است که بدهاتیها سرمایه لازم را داده ودست رباخوران را از کار کوتاه کنند . عده این بانکها هم روز بروز زیاد میشود .

درتمام ایالات مهمه وممالك متمدنه این قبیل تاسیسات شده است مخصوصاً در دانمارك که هر دهی تقریباً نمونه ایست از شرکتهای تعاونی که تخم مرغ و کره وعسل ومیوه ولوازم خانه داری وملك داری را تهیه می کنند . شرکتهای شیر فروشی این مملکت کوچك در سنه ۱۸۸۲ شروع شد ودر سنه ۱۹۰۰ عدهٔ آنها به یکهزار و پنجاه ودو رسید وچهار خمس تمام شیر دانمارك بدست آنها به فروش میرسد ودر همان سال هفت ملیون (۷۰۰۰،۰۰۰) لیره کره فروخته اند.

بانکهای تعاونی رایفایسن

برای تکمیل این شرکتهای فلاحتی بعضی بانکهای استقراضی تعاونی ایجاد کرده اند و آنهارا باسم موسس اول (که آلمانی بوده است) « رایفایسن » می نامند . تشکیل این بانکها اینطور است که اهل ده یابلوك مختصری دور یکدیگر جمع شده شرکتی تاسیس کرده اند واز یکطرف پول قرض کرده واز طرفی دیگر به کسانی از اعضاء خودشان که محتاج به پول هستند با منافع جزئی قرض میدهند و پول امانی هم قبول میکنند . غالباً از همین پولهای امانی سرمایه کافی جمع کرده و از قرض بی نیاز می شوند . عادتهٔ بعضی از اعضاء شرکت از بعضی دیگر باثروت تر هستند وفقط برای افزودن سرمایه واعتبارشرکت عضویت آنرا قبول مینمایند

تابه همسایه کان خود کمك کرده باشند . اکر چه این اشخاص هیچ تفوق و امتیازی بر سایر اعضاء ندارند ولی غالباً برضایت کل درجزء اعضاء مدیره انتخاب میشوند. معاملات این بانکها محدود است بیك ناحیهٔ کوچکی که مردمانش یکدیکر را بخوبی بشناشند وهر کس که طالب قرض باشد باید بکوید که پول را برای چه مصرف لازم دارد . آیا میخواهد کاو یاالاغی بخرد یاباتلاقی راخشك و حاصل خیز کند ویا دیواری دور زمین بکشد و یا آنکه قرض خود رااز آن ادا نماید وباظهار او هم قناعت ننموده مطلب را کاملا تحقیق میکند . یك عضو هرقدر فقیر باشد برای یك مقصود مشروع می تواند پول قرض کند ولکن اگر هم غنی باشد برای مصرف غیرصحیحی این بانکها باو قرض نخواهد داد ودر حقیقت تمام اعضاء شرکت ملتفت هستند که پول بمصرف صحیح خواهدرسید یا نه . اکر چه پول را غالباً برای مدت طولانی باعضاء قرض میدهند تاشخص مقروض بتواند بتدریج از منافع همان مبلغی که قرض کرده است دین خود را ادا نماید معذلك بانك حق دارد که اکر بـه بیند پول در غیر مورد خرج می شود فورا پول خود را مطالبه نموده و پس بکیرد . این بانکها هیچ کرو وحواله قبول نمیکنند مگر اسناد طلبی که راجع بخود اعضاء باشد آنهم بامضاء یکی دو نفر ضامن .

این بانکها دو کمیته دارند یکی برای آنکه قرض داده و کار های شرکت تعاونی را انجام دهد و دیکری برای آنکه مواظب اعمال اولی باشد هیچ یك از اعضاء اداره کنند کان این بانکها (باستثنای تحویلدار که ماهیانه مختصری دارد) حقوقی ندارند در این بانکها اسهامی برای خرید نیست و اکر هم باشد قیمت آن بسیار کم و نفع هم هیچ نمیدهند.

انبار های کلی فروشی و مغازه های بزرك بامقاصد عالیه آنها

یك قسم دیکر از شرکت های تعاونی کمپانی تهیه وتوزیع مال التجاره وانبار های کلی فروشی و مغازه‌های بزرکی است که در اروپا دیده میشود که هزاران عمله باشکال مختلف درآنجا مشغول کارند و برای فروش هر جنسی شعبه مخصوصی دارند . مغازه لوور و سامار یتن وبن مارشه در پاریس ومغازه های سلفریج وواینلی‌ومیسپل و هارو در لندن از این قبیل هستند . این مغازه ها و انبار های کلی فروشی ظاهراً مثل دکان بنظر می‌آیند ولی در واقع آنها خیلی بیش از دکان اهمیت دارند ومقاصد عالیه هم دارند اولا آنکه آنها فقط برای منافع مالکین تاسیس نشده‌اند بلکه علاوه براجرت عمله جات یك‌چیزی به رنجبران میدهند وآن وجه جزئی اضافی را کمپانی برای خود عمله جات نکاه میدارد تا آنکه مبلغی جمع شود که با آن بتوانند در خود کمپانی اسهام بخرند و پس از آن اسهامی خریده و باین ترتیب عمله جات هم‌با مالکین شریك میشوند ودر اغلب از آنها اسهام رابخارج نمی فروشند ودر میان شرکاء خود کمپانی اسهام خرید وفروش می شود چنانچه کمپانی های صابون پزی‌معروف به «پیر» و «فرد» مشهور آمریکائی از این قبیل اند .

ثانیاً آنکه جنس خوب تهیه کرده وارزان می‌فروشند وترقی مادی و راحت طبقهٔ رنجبر را هم همیشه درنظر دارند ومی خواهند که‌بتدریج باترتیب صحیحی عدم‌تساوی ثروت کنونی در بین اشخاص از میان بر داشته شود و بدون آنکه درکارهای سیاسی دخالت نمایند مقصوداقتصادی واجتماعی واضحی دارند تابر حسب قراری که گذاشته اند هرچه نفع عاید شود مطابق رضایت وخوشنودی‌تمام بین رئیس ومرئوس قسمت شود وبا ملیونها سرمایه‌درتحت تفتیش‌یك عده کثیری مشغول تجارت شده ورقابت‌خانمان سوز را از بنیاد براندازند .

حال چقدر مفید است برای تجار وبرای مملکت ما اکر جمعی متحد شده و بقدر وسع خود از این کونه شرکتها تأسیس نمایند ورقابتهائیکه اسباب خرابی خودشان است از میان بردارند وبا اندازه علم واطلاعی که‌دارند متفقاً در احتیاجات واقعی مملکت مذاکره نموده هرچه رامی توانند در داخله تهیه کرده از خارج نیاورند و ازموادطبیعی خداداداستفاده‌نموده هزاران اشخاص بیکاررا بکار وادار نموده وباانداك همت وپشت‌کار خواهند دید که کار خیلی آسان تراز آن است که بنظر می آید .

دکتر احمد
رئیس دار التالیف وترجمه